

Sociological Approach to Empowering the Middle-aged And Elderly by Considering their Native Knowledge (Case study: Agriculture of Taleghan and its Suburbs)

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Susan Doostali¹

Majid Radfar^{2*}

Zahra Sadat Moshir³

How to cite this article

Soosan Doostali, Majid Radfar, Zahra Sadat Moshir, Sociological Approach to Empowering the Middle-aged And Elderly by Considering their Native Knowledge (Case study: Agriculture of Taleghan and its Suburbs), *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2023;6(4):403-414.

1. PhD student, Department of Sociology of Rural Social Development, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Roudhan, Iran. (Corresponding Author).

3. Dean of Faculty of Humanities, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: majidradfar20@gmail.com

Article History

Received: 2022/10/15

Accepted: 2023/02/08

ABSTRACT

Purpose: The main purpose of this research is to know the local agricultural knowledge of middle-aged and elderly people in Taleghan and its suburbs.

Materials and methods: To achieve this goal, two documentary methods and grounded theory were used. And to collect information, semi-structured and unstructured interviews, library and document study have been used. Sampling in this research was random.

Findings: According to the findings of this research, we can understand the role of local agricultural knowledge of middle-aged and elderly people, due to being influenced by local culture, norms, traditions, values and human-nature relations, and the experience and knowledge that comes from geographical, economic, and social location. and the culture of Taleghan and its suburbs; became

Conclusion: The results of the research also show that due to the neglect of the local knowledge of the middle-aged and elderly, and the lack of proper management to identify needs, planning and decision-making, and the lack of participation of the villagers, they have faced many economic, social and environmental problems. Is. that by using information and communication technology (ICT) together with indigenous knowledge of agriculture to empower and increase people's participation and spread and exchange local experiences of middle-aged and elderly people towards the real goals of sustainable development in Taleghan and its suburbs.

Keywords: Local Decision-Making, Empowerment of Villagers, Environmental Protection, Local Knowledge, Elderly, Participation of Villagers

سوسن دوست علی قمرودی^۱

دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی توسعه اجتماعی روستایی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مجید رادفر^{۲*}

دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران. (نویسنده مسئول).

زهرا سادات مشیر^۳

رئیس دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

چکیده

هدف: هدف اصلی این پژوهش شناخت دانش بومی کشاورزی میانسالان و سالمندان شهرستان طالقان و حومه است.

مواد و روش‌ها: برای دستیابی به این هدف از دو روش اسنادی و نظریه‌ی زمینه‌ای (Grounded Theory) استفاده گردید. و برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه‌های نیمه ساخت‌یافته و ساخت نیافته، مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شده است. نمونه‌گیری در این پژوهش اتفاقی بود.

یافته‌ها: طبق یافته‌های حاصل از این پژوهش می‌توان متوجه نقش دانش بومی کشاورزی افراد میانسال و سالمندان، به دلیل متاثر بودن از فرهنگ بومی، هنجارها، سنت‌ها، ارزش‌ها و روابط انسان با طبیعت، و تجربه و شناختی که از موقعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرستان طالقان و حومه دارند؛ گردید.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نیز نشان از آن دارد که به دلیل بی‌توجهی به دانش بومی میانسالان و سالمندان، و عدم مدیریت صحیح برای شناسایی نیازها، برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، و عدم مشارکت مردم روستاییان را با مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بسیار زیادی مواجه نموده است. که با استفاده از تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات (ICT) همراه با دانش بومی کشاورزی در جهت توانمندسازی و افزایش مشارکت مردمی و انتشار و تبادل تجربیات بومی میانسالان و سالمندان در جهت اهداف واقعی توسعه پایدار در شهرستان طالقان و حومه می‌توان حرکت نمود.

کلیدواژه‌ها: تصمیم‌گیری‌های محلی، توانمندسازی روستاییان، حفظ محیط زیست، دانش بومی، سالمندان، مشارکت روستاییان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۹

*نویسنده مسئول: majidradfar20@gmail.com

مقدمه

در جوامع روستایی همیشه سالمندان به‌عنوان افرادی باتجربه در تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی منبع دانش و تجربه محسوب می‌شدند. اما رفته‌رفته با تغییرات سریع در جوامع پایگاه اجتماعی سالمندان دگرگون گشته است. و ارزش اجتماعی دانش، فن و مهارت اهمیت پیدا می‌کند و فرزندان تحصیل‌کرده روستایی نفوذ و اعتبار زیادی در خانواده به دست می‌آورند. [۱]. اما اخیراً به دلیل تغییرات اقلیمی بوجود آمده محققین دریافته‌اند برای حفظ محیط زیست از افراد پیر و سالمندان بومی به دلیل دانش عمیق و گسترده‌ای که دارند می‌توان استفاده نمود تا بتوان بهره‌برداری بهتری از منابع طبیعی داشت بدون این که آسیبی به پایداری طبیعت و محیط زیست وارد نمود. از این رو دانش بومی میانسالان و سالمندان به‌عنوان یک سرمایه انسانی، اجتماعی، اقتصادی و جغرافیایی محسوب می‌شود که در خود خلاقیت و نوآوری را نیز به همراه دارد.

بیان مسئله:

پیش از خط و اختراع چاپ، دانش به صورت شفاهی و اساساً از پیران به جوانان منتقل می‌شد اما این شیوه تغییر کرده است. جوانان برای حرفه‌آموزی، دیگر نزد صنعت‌گران پیر نمی‌روند بلکه به هنرستان‌ها و دانشکده‌های کشاورزی مراجعه می‌کنند. در حالی که بعضی از سالمندان در زمینه‌هایی تخصص دارند که همه زیر و بم آن‌ها را نمی‌توان در کتاب‌ها یافت [۲]. همزمان با تغییر و تحولات اجتماعی-اقتصادی-فرهنگی، و پیشرفت علم و تکنولوژی، موقعیت و جایگاه میانسالان و سالمندان تغییر کرده است. دیگر تجربه و دانش میانسالان و سالمندان عاملی برای ارزش‌مند و مهم بودن آن‌ها محسوب نمی‌شود. جامعه فن‌سالار امروزه، عقیده ندارد که دانش همراه با گذشت سال‌ها، افزایش می‌یابد، بلکه معتقد است که قدیمی می‌شود. و برای ارزش‌های وابسته به جوانی، بها قائل می‌شوند [۳]. و متأسفانه اکثر دانش‌های بومی میانسالان و سالمندانی که در طی سال‌ها تجربه و آزمون و خطا حاصل شده است به سرعت در حال نابودی است. و شاید کم‌تر کسی به فکر ضرورت حفظ این دانش‌ها آن‌هم به صورت مکتوب باشد. از سوی دیگر در پی بروز پیامدهای مخرب مدرنیته مانند مشکلات زیست‌محیطی، و نیز اثرات مخرب پیشرفت تکنولوژی بر روی زندگی اجتماعی انسان معاصر محققان را برآن داشته است که به نقد علم و تکنولوژی مدرن بپردازند. به طوری که بسیاری از کارشناسان توسعه روستایی به این باور رسیده‌اند که تجربیات میانسالان و سالمندان و دانش محلی هر قوم، بومیان را قادر به تامین نیازمندی‌های خود از منابع طبیعی کرده است. بدون این که این منابع را تحلیل ببرند [۴]. از این رو می‌توان چنین استنباط نمود که انتقال نسجیده فن‌آوری‌ها به همان اندازه زیان‌آور است که نادیده گرفتن روش‌ها و دانش بومی میانسالان و سالمندان می‌تواند زیان‌بار باشد. از طرفی براساس نتایج تحقیقات بانک جهانی و سازمان بین‌المللی کار نشان می‌دهد که به کارگیری دانش بومی، اجتماعات محلی را توانمند می‌سازد و به کاهش فقر یاری می‌بخشد [۵]. از این رو استفاده از دانش بومی میانسالان و سالمندان علاوه بر توسعه، پایداری طبیعت را نیز به دنبال دارد؛ که با تلفیق دانش رسمی یا مدرن می‌توان به پایداری رسید. و می‌توان گفت که در حال حاضر

بیش مردم جامعه روستایی نسبت به برنامه‌ریزی روستایی اقدام نمایند.

[۱۴]، در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر بر دانش بومی در مصرف بهینه آب در بخش کشاورزی به بررسی عوامل اقتصادی در به‌کارگیری از دانش بومی به مصرف بهینه آب در حد متوسط منجر شده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که میزان درآمد کشاورزان، بیمه محصولات کشاورزی در معرض خشک‌سالی و کمک‌های بلاعوض خشک‌سالی و تمدید بازپرداخت وام‌های خشک‌سالی اهمیت زیادی داشتند. و بر اساس تحلیل‌های آماری، عوامل آموزشی ترویجی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی با استفاده از دانش بومی برای مصرف بهینه آب رابطه معنادار و مثبتی دارد.

[۱۵] به مطالعه‌ای تحت عنوان دانش و پیامدهای بومی در دستور کار توسعه پایدار پرداخته است. نتایج یا شاخص‌های بررسی‌شده: به تأثیر استراتژی‌های کاهش بر جمعیت بومی و ضرورت تضمین دسترسی کامل به زمین و عدالت برای اجازه دادن به مردم بومی جهت تحقق کامل حقوق آن‌ها می‌پردازد و با تأمل درباره اهمیت داشتن یک سیستم یکپارچه دانش که در آن مردم بومی این فرصت را خواهند داشت که تجربیات خود را برای غلبه بر چالش‌های آینده به اشتراک بگذارند که به عوامل فعال تغییر از طریق درگیر شدن در فرآیندهای تصمیم‌گیری تبدیل شوند.

Auckland Park (۲۰۰۶). به مطالعه‌ای تحت عنوان حفظ دانش بومی در روستاهای فرهنگی در افریقای جنوبی پرداخته است. نتایج یا شاخص‌های بررسی‌شده: روستاهای فرهنگی در این منطقه نمایان گر بخش عمده‌ای از گروه‌های بومی هستند. و گردشگران خارجی در اکثر روستاهای فرهنگی بازار هدف هستند. و اعضای ستاد در روستاهای فرهنگی به دلیل دانش بومی به کار گرفته می‌شوند. و کارکنان خود را آموزش IK می‌دهند.

[۱۶] به مطالعه‌ای تحت عنوان دانش بومی و نقش آن در کشاورزی پایدار در ساموا پرداخته است. نتایج و شاخص‌های بررسی‌شده: حفاظت خاک، ابزار کشت، مدیریت آفات، کنترل بیماری، محافظت محصول.

[۱۷] به مطالعه‌ای تحت عنوان تلاش دانش بومی در جنگل و حفاظت از حیات وحش در بولانگ دهکده مانگباد استان یونان چین پرداخته است. نتایج و شاخص‌های بررسی‌شده: بدون معیارهای مجازات خاص مردم محلی به‌طور مؤثر استفاده از منابع طبیعی از طریق محدودیت‌های اخلاقی و پرستش مناسک افکار عمومی را کنترل می‌کنند. و یک سیستم حفاظت از جنگل و حیات وحش را تشکیل داده‌اند. که نشان‌دهنده رابطه‌ی بین مردم محلی و طبیعت است. اما درعین حال در پاره‌ای موارد مردم این روستا پرندگان را با تغذیه مصنوعی جذب می‌کنند که این عمل توسط دانش بومی تجویز می‌شود که از دانش علمی در زمینه حفاظت از محیط‌زیست منحرف می‌شوند.

جمع‌بندی و ارزیابی تحقیقات پیشین:

یکی از مباحث جامعه‌شناسی توسعه، نقش دانش بومی در ایجاد توسعه پایدار است. بر اساس بررسی‌هایی که تاکنون صورت گرفته است؛ تحقیقات متعددی در زمینه نقش دانش بومی در توسعه پایدار

نقش دانش بومی میانسالان و سالمندان در حفاظت از محیط‌زیست امری ضروری و مهم تلقی می‌گردد. از طرفی در مباحث توسعه، پایداری میان فقر و تخریب محیط زیست رابطه تنگاتنگ و دوسویی برقرار است. به طوری که فقرا برای حفظ حیات خود به جای نگه داری از منابع مصرف را انتخاب می‌کنند [۶]. و در دهه های پایانی قرن بیستم به دنبال کاهش گسترده ماهیگیری، بسیاری از جوامع ساحلی تحت بازسازی اجتماعی قابل توجهی قرار گرفته اند. مثلاً در نروژ، همزمان با فرصت های شغلی جدید در بخش دولتی و آبری پروری. اجتماعی شدن برای ماهیگیری از سنین پایین بسیار کاهش یافته است [۷]. و آنتونیوگوترش دبیر کل سازمان، ملل، معتقد است جهان باید به دنبال ایجاد کسب و کارها و مشاغل تازه از طریق یک دوره انتقالی پاک و سبز باشد. منابع عمومی باید صرف سرمایه‌گذاری در آینده شود نه گذشته. سوبسید به سوخت‌های فسیلی از سوی دولت‌ها باید قطع شود و آلوده‌کنندگان باید هزینه ایجاد آلودگی را پرداخت کنند [۸]. شایان ذکر است که در دودعه گذشته، مدل‌های گروهی حمایت از مشاغل رایج شده است. هدف اساسی چنین برنامه‌هایی این است که از طریق توسعه اعتماد جمعی بین شرکت‌کنندگان، تقویت تبادل دانش و یادگیری و بهبود تاب‌آوری و نوآوری را تقویت کند [۷] از طرفی آنتونیوگوترش معتقد است: حفاظت از محیط‌زیست ممکن است اما برای این کار به مصرف سازگار با محیط‌زیست، روش‌های تولید پایدار و راه‌حل‌های سازگار با طبیعت نیاز است. از زراعت گرفته تا ماهی گیری. و مواد غذایی باید به‌عنوان یک حق برای هر انسان قابل‌دسترس باشد [۸]. و اندرو نورتون، مدیر موسسه بین‌المللی محیط‌زیست و توسعه نیز بر این باور است که نحوه بهره‌وری از زمین و قطع جنگل‌ها از عوامل اصلی نابودی تنوع زیستی هستند [۹]. بدین منظور مفهوم مدرن کشاورزی عمودی در سال ۱۹۹۹ توسط نیکسون دسپومیر (Despommier)، استاد بهداشت عمومی و محیط‌زیست در دانشگاه کلمبیا ارائه شد. [۱۰]. استفاده از این روش افزایش تولید محصولات ارگانیک؛ بدون نیاز به استفاده از آفت‌کش‌ها و سم‌های شیمیایی [۱۱]. را به دنبال دارد. از طرفی امروزه این مسئله آشکار شده است که مدرنیزاسیون الزاماً همراه با افزایش بهره‌وری و به‌ویژه تداوم آن نیست. همچنان که روش‌های بومی و سنتی نیز در صورتی که آگاهانه مورد استفاده قرار گیرند، می‌توانند بهره‌وری و کارایی بالاتر و مستمری را فراهم سازن. [۱۲]

بنابراین با توجه به موارد فوق‌الذکر پرسش اصلی این است که توانمندسازی میانسالان و سالمندان با در نظر گرفتن دانش بومی آن‌ها چگونه با رویکردی جامعه‌شناختی قابل تبیین است؟
پیشینه پژوهش:
[۱۳] به بررسی رویکرد برنامه‌های توسعه روستایی در ایران با تأکید بر نقش و جایگاه دانش بومی پرداخته. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که در برنامه‌های مذکور به دانش و مشارکت مردم روستاها که ذینفع‌کنندگان اصلی این برنامه‌ها هستند اهمیت داده نشده است. عموماً برنامه‌ها برگرفته از الگوها و غیربومی و بدون توجه به خواست و نظر مردم بوده و اجرای این برنامه‌ها جامعه روستایی ایران را با مشکلات عدیده‌ای مواجه ساخته است. ضروری است مسئولین برنامه‌ریزی روستایی بر اساس فرهنگ و

دانش بومی مجموعه‌ای از دانش و روش‌های تفکر جوامع محلی است که از طریق سیستم‌های زیست‌محیطی توسعه یافته و معمولاً به صورت شفاهی بیان شده است. همچنین باتجربه، تکرار، آزمایش و استعداد مطابق است. به دلیل مستمر بودن، حفظ تعادل محیط زیست [۱۹] و به دلیل انطباق آن با جوامع محلی و عامه مردم، برای رسیدن به توسعه پایدار بسیار ساده‌تر از کاربرد فن‌آوری و تکنولوژی است [۱۹]. به دلیل انطباق با فرهنگ مردم بومی و محلی، مشارکتی بودن، متکی بودن به نیازها و در دسترس و ارزان بودن می‌تواند کمک فراوانی به روستاها در دستیابی به توسعه پایدار بومی و محلی داشته باشد [۴].

دانش بومی یکی از انواع مقرون به صرفه، پایدار و با حداقل ریسک برای کشاورزان و تولیدکنندگان روستایی است. راهی مناسب برای حفاظت از منابع طبیعی بشمار می‌آید [۲۰]... غیر معقول است که بپذیریم همه دانش‌های بومی، اعمالی مناسب و در جهت پایداری است. افراد بومی نیز در پاره‌ای از موارد، منابع طبیعی را به شیوه‌ای صحیح و مناسب مدیریت نمی‌کنند. به اعتقاد بیشتر صاحب‌نظران توسعه، شرایط حاضر ایجاب می‌کند که برای دستیابی به مصالح توسعه پایدار، دانش بومی و دانش جدید با یکدیگر تلفیق شود.

[21]. برخی از محققان، دانش بومی را جایگزین و یا مکمل خوبی برای فن‌آوری و دانش رسمی می‌دانند، تلاش‌هایی را در جهت ادغام و گسترش کاربرد این دانش در نقاط مختلف دنیا انجام داده‌اند. این طرح‌ها با عنوان "پژوهش مشارکتی با کشاورزان" و یا "اول کشاورز" مطرح می‌شود. آزمایش‌ها با حضور کشاورزان در مزرعه آنان و نه در مراکز تحقیقاتی و به‌دوراز شرایط محیطی انجام می‌شود. هرچند در نگاه اول نمی‌توان متوجه شد. اما روش‌هایی که کشاورزان و بومیان برای مدیریت محیط زندگی خویش به کار می‌برند، نشان‌دهنده روش‌هایی است که از اصول علمی پیچیده‌ای بهره‌مند است [۴].

انجام شده است؛ اما وجه تمایز این پژوهش با تحقیقات پیشین، تمرکز بر روی نگرش جامعه‌شناختی نقش دانش بومی کشاورزی میان‌سالان و سالمندان در شهرستان طالقان و حومه می‌باشد که از این بعد خاص به آن کمتر پرداخته شده است. که به نظر یک کار تحقیقی جدید و نو می‌باشد. نکته قابل توجه این است که دانش بومی فقط مختص مردان نیست بلکه زنان و مردان دوشادوش یکدیگر در تمام فعالیت‌های روستایی با یکدیگر همکاری و مشارکت دارند. و به دلیل متأثر بودن از سنت‌ها، هنجارها و ارزش‌ها و فرهنگ بومی، روابط اجتماعی، عدالت اجتماعی، مسائل اخلاقی، روابط انسان با طبیعت، و تجربه‌های مربوط به کار و فعالیت‌های گوناگون در محیط طبیعی و سازگاری با محیط طبیعی با اتکا بر منابع محلی، و وابستگی به منابع تجدید پذیر، جلوگیری از کاهش فرسایش خاک، مدیریت و مصرف بهینه آب، مدیریت مبارزه با آفات بومی، محافظت محصول، حفظ تنوع کشت، استفاده از بذر بومی، حفاظت و استفاده معقول از منابع طبیعی، امنیت غذایی و مشارکتی بودن، ارزان بودن، در دسترس بودن، امری مهم و ضروری می‌باشد. ولی به دلیل بی‌توجهی به دانش بومی میان‌سالان و سالمندان و عدم مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه‌ای، امروزه روستاییان با مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بسیار عدیده‌ای روبرو گشته‌اند. و برای فائق شدن بر مشکلات فوق‌الذکر همان‌طور که چمبرز اشاره کرده است دانش روستاییان و دانش رسمی مکمل یکدیگر هستند. به‌طوری که برای نیل به موفقیت باید به ترکیب این دو دست زد. زیرا دارای مزیت‌هایی هستند که دیگری به‌تنهایی واجد آن نیست [۴]. بنابراین باوجود تفاوت‌های موجود این دو دانش به دنبال هم که از هوشمندی بشر منشأ می‌گیرند. دانش رسمی، خود بر تجربه‌های کهن تکیه زده و در دامن آن رشد کرده است به عبارتی دانش بومی ما در دانش علمی است [۱۸].

دانش بومی:

جدول ۱- تفاوت‌های دانش بومی و دانش رسمی

دانش بومی:	دانش رسمی:
داخلی و محلی است	وارداتی است
کل‌نگراست	جزء‌نگر است
در سطح خرد عمل می‌کند	در سطح کلان عمل می‌کند
ریحافت کل‌گرا را در نظر دارد (یعنی سیستم‌ها چیزی بیشتر از مجموع اجزاء می‌باشند)	از کشاورزان، از مدیریت اراضی کشاورزی و مدیران تولیدکنندگان جدا می‌باشد
در فرهنگ جای دارد	جهانی می‌باشد
در طول زمان‌های طولانی تولیدشده و مورد آزمایش روستاییان و استفاده‌کنندگان قرار گرفته است	بر اساس مشاهدات، تجربیات و شیوه‌های معتبر مستند شده‌اند

تفاوت‌های دانش بومی و دانش رسمی؛

دارند؛ لیکن تفاوت‌های این دو دانش به معنی در مقابل هم قرار گرفتن آن‌ها نبوده و از طریق تلفیق این دو دانش می‌توان موفقیت‌های بسیاری را در دستیابی به توسعه روستایی که یکی از ارکان مهم توسعه پایدار است کسب کرد [۴]. دانش رسمی جزء‌نگر است و دانش بومی کل‌نگر؛ دانش رسمی در سطح کلان و

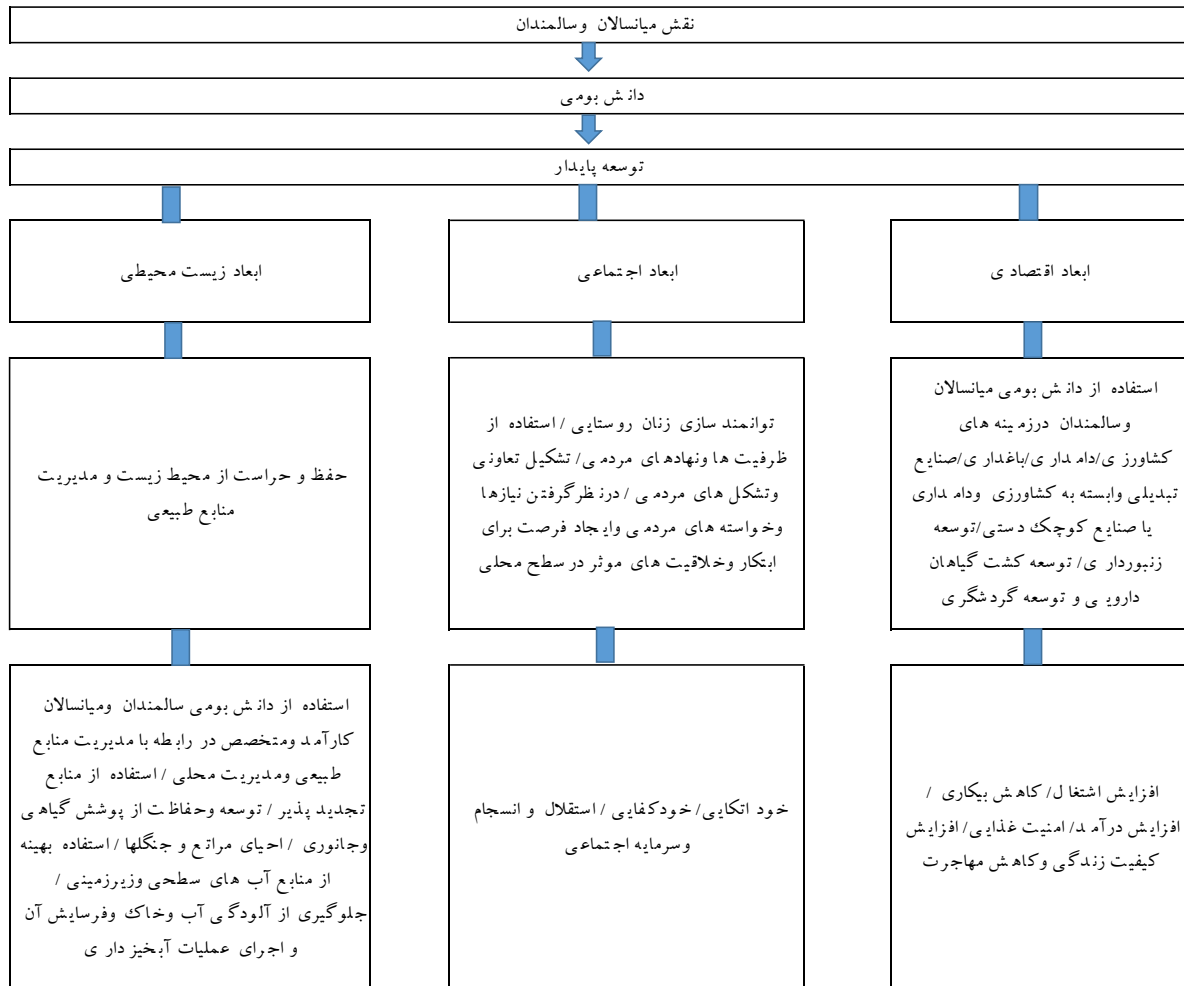
تفاوت‌های دانش بومی و دانش رسمی؛

در صورت استفاده از دانش بومی مردم، می‌توان مشارکت و همکاری آنان را نیز جلب کرد. دانش رسمی به دلیل وارداتی بودن، قابلیت پیاده کردن در شرایط روستا را ندارند. دانش بومی و رسمی از بعضی جهات تفاوت‌ها و در بعضی موارد شباهت‌هایی با یکدیگر

از علم در فرهنگ جای گرفته است. سیستم‌های دانش رسمی، جهانی می‌باشند. دانش علمی از طریق مشاهدات، تجربیات و شیوه‌های معتبر، مستند شده‌اند [۲۲]. دانش بومی طی زمان‌های طولانی تولید شده و مورد آزمایش روستاییان و استفاده‌کنندگان از آن قرار گرفته است. [۴].
مدل مفهومی

دانش بومی در محدوده‌ای خرد عمل می‌کند [۴]. در دانش رسمی، کشاورزان از جنگل کاری، مدیریت منابع وحش از مدیریت اراضی کشاورزی و مدیران از تولیدکنندگان جدا می‌باشند. درحالی‌که دانش بومی یک رهیافت کل‌گرا را در نظر دارد. کل‌گرایی می‌گوید؛ سیستم‌ها چیزی بیشتر از مجموع اجزاء می‌باشند. فرهنگ‌های بومی اغلب انسان‌ها و طبیعت را به‌عنوان یک مجموعه و سیستم خلاق درک می‌کنند. بنابراین دانش بومی بیش

جدول ۲- مدل مفهومی

بعد زیست محیطی: حفظ و حراست از محیط زیست و استفاده از تجربیات میان سالان و سالمندان کارآمد و متخصص در رابطه با مدیریت منابع طبیعی و مدیریت محلی، استفاده از منابع تجدیدپذیر، و اجرای عملیات آبخیزداری و بسیاری از عوامل دیگر شاید بتوان گفت که به بهبود وضعیت زیست محیطی بیانجامد. و منطقه را در جهت توسعه پایدار سوق دهد.

مواد و روش ها

در این پژوهش از نوع کیفی و از ترکیب دو روش اسنادی و نظریه زمینه ای استفاده شده است. ابزار پژوهش: ضبط صوت- یادداشت برداری- مصاحبه های ساخت نیافته و نیمه ساخت یافته، که علاوه بر مصاحبه مستقیم از مصاحبه های تلفنی نیز استفاده شده است. از سوی دیگر گردآوری داده های کتابخانه ای و اسناد و مدارک

در بعد اقتصادی: با استفاده از تجربیات میان سالان و سالمندان دارای توانایی جسمی، ذهنی و متخصص منطقه و با استفاده از ثروت های منابع طبیعی و فرهنگی و سرمایه گذاری در جهت توسعه ی فعالیت های متنوع می توان شرایط مناسبی را برای ایجاد اشتغال، کاهش بیکاری، کاهش فقر، امنیت غذایی و کاهش مهاجرت نمود.

بعد اجتماعی: از آن جایی که مشارکت و همکاری و حضور مستقیم مردم بومی منطقه در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری ها، نظارت و اجرا امری ضروری می باشد. بنابراین با تشکیل تعاونی ها و تشکل های مردمی و امکانات محلی همراه با دانش بومی میانسالان و سالمندان می توان به بسیاری از مشکلات منطقه فائق گردید. در این بعد با استفاده از نگرشی جامعه شناسی، نقش مشارکت ها و همکاری های روستائیان و راهبردهای اجرایی و کاربردی در این خصوص برای افزایش این مشارکت ها بررسی می شود.

[۴]. می‌تواند به‌عنوان یک ابزار بسیار مناسب و مؤثری در جهت آموزش کشاورزان در جهت حفظ منابع آب- مراتع- مزارع- جنگل‌ها و نهایتاً در جهت پایداری محیط‌زیست باشد [۴]. در گذشته در شهرستان طالقان و حومه، کشاورزی در زمین‌های آبی زار و دیمی زار به کشت انواع غلات اختصاص می‌یافت. [۲۳]. و زمین‌های مزروعی به دو گروه: آیش و کلا. تقسیم می‌شد [۲۴]. هر سال یک قسمت جهت تألیف دام و قسمت دیگر را به کشت غلات اختصاص می‌دادند. [۲۳]. و برای برداشت با بازده بهتر و بیشتر گندم، از دو روش: ۱- شخم زدن و شخم دوباره پشه. ۲- خسان گوسفندان، استفاده می‌کردند [۲۵]. در رابطه با باغداری نیز می‌توان گفت که بهترین گردوی طالقان؛ گردوی کاغذی است [۲۶]. و برای اضافه کردن درخت‌های گردو، گردوهای خوب و مرغوب را جدا می‌کردند و آن‌ها را داخل یک گیاه تبغی و چسبناک به نام مندوس می‌پیچیدند و زیر خاک می‌گذاشتند. در سال حدود ۲۰۰ الی ۴۰۰ گردو خزانه می‌کردند. بعد از دو الی سه سال درخت‌ها را می‌کندند و در جای موردنظر می‌کاشتند [۲۷]. در فصل پاییز درختان کوچک را با تکه‌های پارچه از پایین تا بالای درخت می‌پیچیدند تا در فصل سرما سالم بماند و خشک نشود [۲۷]. و برای پیوند زدن درختان ابتدا قیر و چسب مخصوص پیوند را گرم می‌کردند و با یک داس مخصوص شکافی روی شاخه بزرگ درخت میوه ایجاد می‌کردند؛ سپس ته رخ‌ها را می‌تراشیدند و بعد با روش خاصی روی شاخه بزرگ درخت ترک ایجاد می‌کردند و قلمه‌های برش داده شده را داخل آن می‌گذاشتند و داخل و اطراف آن شاخه‌هایی که رویش قلمه قرار داشت را با چسب پیوند پر می‌کردند. روی قلمه‌های کوچک را هم چسب می‌زدند و با پارچه نخی محکم دور آن شاخه‌ها را می‌بستند؛ و از افراد ماهر و باتجربه استفاده می‌کردند تا نهال‌های تازه و بلند را بزنند. سپس نهال‌های خوب را از بقیه جدا می‌کرد و ته آن‌ها را خوب می‌تراشید و به‌صورت یک خط موازی کنار هم می‌کاشتند [۲۷].

اسکندر ۶۳ ساله از روستای امیرنان: به خاطر کمبود آب کشت به‌صورت دیم هست. بهترین موقع برای کاشتن گندم و جو، اول شهریور تا ۱۵ آبان هست. برداشت هم از اول تیر تا اواخر تیر یعنی وقتی که گندم‌ها زرد میشود. نخود و لوبیا و عدس و سیب‌زمینی هم معمولاً از اول اردیبهشت تا اواخر خردادماه شروع به کاشتن می‌کردند. و به خاطر سرما دیرتر می‌کاشتند برای اینکه محصولشان نسوزد. و در تیرماه هم درو می‌شد. ارزن هم اینجا زیاد می‌کارند چون هم زودبازده و هم با شرایط آب‌وهوای اینجا سازگار هست. کشاورزهایی هم که لوبیا خیلی می‌کاشتند از ساقه و برگ لوبیاها برای خوراک دام‌هایشان استفاده می‌کردند. و از اوایل مهرماه تا اوایل آبان شروع به شخم زدن زمین برای کاشتن گندم و جو می‌کردند. و از اواخر خرداد هم علف‌ها را می‌چیدند.

علی‌رضا ۶۸ ساله از روستای شهرک: برای از بین بردن آفات و علف‌های هرز، در زمستان یخ آب می‌دادند کفش‌دوزک هم خیلی خوب آفات را می‌خورد. کبک‌ها هم آفات گندم مثل سن را خوب می‌خورند.

مهدی ۴۸ ساله از روستای کش: قدیم تو فصل زمستان برای اینکه از محصولات زراعی مراقبت کنند دشتبان داشتند. و برای اینکه دام‌ها

مرتبط و استفاده از کانال‌های تلگرافی برخی از روستاهای شهرستان طالقان و همین‌طور واتساپ. برای دستیابی به اطلاعات بیشتر استفاده شده است. شیوه نمونه‌گیری: پژوهشگر از نمونه‌گیری اتفاقی به دلیل پاندومی کوید ۱۹ و منع رفت‌وآمد از آنچه که در دسترس بودند برای گزینش افراد مورد مصاحبه و یافتن مسیر پژوهش استفاده نموده است. جامعه آماری: میانسالان و سالمندان بالای ۴۸ سال شهرستان طالقان و حومه. روش تجزیه و تحلیل: برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری باز و محوری استفاده شد و سپس مقولات استخراج شدند و در نهایت اطلاعات و داده‌های گردآوری شده را سازمان‌دهی، تنظیم و تحلیل نموده و سپس کدگذاری گزینشی صورت گرفت و یک مقوله به عنوان هسته و مدل انتخاب گردید که سایر مقولات با آن در ارتباط قرار گرفتند و با ۴۰ مصاحبه صورت گرفته به اشباع نظری و به ارائه نظریه مبتنی بر واقعیات و داده‌ها دست‌یافته شد.

اهداف موردنظر در این پژوهش عبارتند از:

- بررسی جامعه‌شناختی نقش میانسالان و سالمندان در دانش بومی کشاورزی شهرستان طالقان و حومه می‌باشد.
- بررسی جامعه‌شناختی نقش میانسالان و سالمندان در افزایش اشتغال، کاهش فقر، کاهش بیکاری، کاهش مهاجرت در شهرستان طالقان و حومه
- بررسی جامعه‌شناختی نقش میانسالان و سالمندان در حفظ محیط‌زیست و مدیریت منابع طبیعی در شهرستان طالقان و حومه
- بررسی جامعه‌شناختی نقش میانسالان و سالمندان در صنعت گردشگری و توریسم در شهرستان طالقان و حومه

یافته‌ها

با توجه به یافته‌های برگرفته از مصاحبه‌های ساخت نیافته و نیمه ساخت‌یافته از شهرستان طالقان و حومه و همین‌طور مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی صورت پذیرفته. این پژوهش در قالب راهبردها و برنامه‌های توسعه‌ای که حاکی از دو گفتمان مسلط و سه رویکرد متفاوت باهم در رابطه با توسعه پایدار می‌باشد؛ که می‌توان آن را به‌مثابه یک طیف در نظر گرفت. در ابتدای طیف (نظریه نوسازی)، را داریم که تجربیات و آگاهی میانسالان و سالمندان را به‌مثابه یک امر کهنه، قدیمی، نابخردانه و مانع توسعه روستایی تلقی می‌کند. و در میانه طیف (نظریه توسعه‌ی روستایی درون‌زا)، که تجربیات میانسالان و سالمندان را به‌مثابه بهترین شیوه برای رسیدن به توسعه پایدار روستایی قلمداد می‌کند؛ که بر اساس نیازهای خود مردم و منطق بافرهنگ مردم بومی می‌باشد نه بر پایه‌ی تخصص و مهارت بیرونی‌ها؛ این دیدگاه معتقد است که کارکنان توسعه باید به تفاوت‌ها توجه کنند و از مردم بومی بیاموزند. توجه به دانش محلی، سازگاری و احترام به نظریه‌های مردم و تشویق مشارکت‌های مردمی [۲۲]. در سوی دیگر طیف (نظریه توسعه و فناوری‌های اطلاعاتی-ارتباطی را مشاهده می‌کنیم. به‌کارگیری این تکنولوژی از جهت افزایش مشارکت مردمی، تسهیل انتقال و نشر اطلاعات، مبادله دانش و تجربیات و دانش بومی روستاییان که برای مردمان روستا واضح و مشخص نمی‌باشد

داشتند برای اینکه باغ کسی آسیب نبیند. یک مهر خاصی داشتند که روی جوب می گذاشتند و این مهر دست میراب بود و آگه کسی آب را می برد جای دیگر از طریق این مهر می فهمیدند. و یا اینکه آب از چه زمانی نوبتی بشود مثلاً از اول تیر آب نوبتی بشود یا از ۱۵ خرداد اینها همه بر اساس میزان بارندگی و وضع آب و هوا بوده که زودتر نوبتی کنند یا دیرتر.

احمد ۵۰ ساله از روستای امیرنان: آبیاری مزارع به دو صورت بود. کشت گندم به صورت دیمی بود؛ ولی لوبیا که نیاز به آب داشت اگر فصلی بود که آب زیاد بود بدون اینکه آب را ببندازند تو استخر این آب را از یک جویی که درست کرده بودند به مزرعه آب می رسید. اما اگر آب کم بود؛ هر کسی روی نوبت خودش یک چندساعتی توی استخر، آب را ذخیره می کرد و بعد باز می کردند و مزارع را آبیاری می کردند. اولین آبیاری را خاکی او می گفتند که آب زیادی به زمین می دادند تا زمین مرطوب بشود. بعد جلوی نهر آب، سنگ و گیاه می گذاشتند تا بتوانند آب را به سمت زمین هدایت کنند. بعد با نوک بیل شیار درست می کردند تا آب به همه قسمت های زمین برود.

قاسم ۵۷ ساله از روستای خوزنان: اراضی کوچک را به شکل سنتی اداره می کنیم یعنی با بیل زمین را صاف می کنیم و با دست چین کش ها را انبار می کنیم. کاشت درخت گیلاس چون زودبازده هست باغداران بیشتر گیلاس می کارند. اخیراً هم به کاشتن یک نژاد گردو روی آوردند که ماهی یک بار آب می خواهد. دولت زمین های دیمی و زمین های بی سند را ضبط کرده. و بعضی از سند دارها هم که یکسری سودجو هستند، میان گردو می کارند که آب کم می خواهد و به شکل صوری آبادی کنند و بعد زمین را می فروشند و یا اینکه ساخت و ساز می کنند.

فتح الله ۶۳ ساله از روستای تکیه ناوه: برای اینکه جلوی سرمازدگی درخت ها را بگیریم؛ کاه و کلش و هیزم را می سوزانیم که دود درست بشود. یا درخت هایی می کاریم مثل چنار- افرا- زبان گنجشک که جلوی باد و سرما را می گیرد، یا لاستیک آتش می زنیم که دودش سپر ایجاد کند. اخیراً هم که از بخاری های باغی استفاده می کنند که سوختش چوب- نفت یا گازوئیل هست.

مسعود ۶۷ ساله از روستای تکیه ناوه: گون یک گیاهی هست که در بدترین شرایط آب و هوایی و بی آبی رشد می کند. این گیاه جلوی ریز گردها، گردوغبار و فرسایش خاک را می گیرد. غذای حیوانات هم هست و به خاطر گل های خوش بویی که دارد از شهدش زنبورهای عسل هم استفاده می کنند. به عنوان ماده دارویی و صنعتی کتیرا هم استفاده می کنند؛ آویشن هم یکی از گیاهان دارویی مهم طالقان هست. برگ و ساقه و گل اش را با ماست و دوغ می خوریم. برای سرفه و سرماخوردگی هم از آن استفاده می کنیم.

مرضیه ۷۲ ساله از روستای تکیه ناوه: پاییز که می شد زرشک و آلوچه های وحشی را می چیدیم باهش رب، مربا، ترشی و لواشک درست می کردیم. انواع نان ها را می پختیم. ماست و پنیر و... درست می کردیم. پایه پای مردها کشاورزی می کردیم. صنایع دستی درست می کردیم.

رضا ۵۴ ساله از روستای زیاران: ما ۵ تا حلقه چاه آب داریم و همین طور کانال آب، یکسری ها هم هستند که فقط دو حلقه چاه

را از مزارع دور کنند یک راه هایی مخصوص دام درست می کردند طوری که دام ها سریع از محدوده زمین های کشاورزی دور بشوند و وارد مراتع بشوند.

احمد ۶۲ ساله از روستای تکیه ناوه: قدیم مالکیت را هم بر اساس متر، وجب و تخم افشان می سنجیدند. مثلاً همه می دانستند که فلانی ۵ من تخم افشان زمینش محصول داده. و یا برای شناسایی زمین یا مرزشان، محدوده روستا، چراگاه ها، کدام ها عمومی و کدام ها خصوصی هستند و یا شیب مرز مشاعات برداشت علوفه همه اینها بر اساس شناخت و تجربه و برنامه ریزی انجام می شد.

قاسم ۵۷ ساله از روستای خوزنان: ا پیرمردها می گفتند که هرچی خوردیم را باید به زمین پس بدهیم. اما الان اگر از کود حیوانی استفاده کنیم راندمان پایین میاد چون هم گران هست و هم زمان بر، برای همین از کودها و سموم شیمیایی استفاده می کنیم چون مقرون به صرفه است. قدیم برای تقویت خاک از پهن حیوانات و باقی مانده میوه و سبزیجات و برگ درختان کود درست می کردند و یا مدفوع انسان را خشک می کردند و رویش خاکستر می ریختند تا خشک بشود. و یا با آیش زمین ها؛ استفاده می کردند.

حسین ۴۸ ساله از روستای خوزنان: اگر بذر خوب باشد برای کشت سال بعد کنار می گذاریم. بعضی از افراد برای گرفتن بذر خوب پارتی دارند و بدون داشتن حواله همه جور بذر خوب را می گیرند اما کسانی که رابطه ندارند یا بذر نامرغوب می گیرند یا باید از بازار سیاه بذر خوب بخرند

محمد ۴۸ ساله از روستای زیاران: قدیم هیچ وقت هیچ جا کشت اضافه نمی کردند. کشت و کار به اندازه آب بوده، و فقط جاهایی که آب سوارش بوده کشت می کردند. یعنی باید تعادل آب و زمین را همیشه رعایت می کردند. برای اینکه درخت ها خشک نشوند افراد پیر و باتجربه ای بودند که پنجه بر می کردند و باید از جایی پنجه بر می کردند که جوانه ای برای رشد کردن داشته باشد.

مهدی ۵۶ ساله از روستای زیاران: برای آبیاری و صرفه جویی در مصرف آب؛ قبل از زمستان یک شخم عمیق می زدند برای اینکه برف و بارانی که می آید حسابی به خورد زمین برود معمولاً سعی می کردند شب ها به مزارع آب بدهند و روزها هم به باغ ها. و یا زمین ها را کرت بندی می کردند تا بتوانند زمین های بیشتری را آبیاری کنند. جوی های باریکی درست می کردند تا هم جلوی هدر رفتن آب را بگیرند و هم آب به همه قسمت ها برسد. علف های هرز را هم جمع می کردند.

علی ۵۹ ساله از روستای زیاران: یک روشی برای پاک کردن جوب یکی از پیرمردها در همین جا ابداع کرده بود، که با گل رس جوب ها را ماله کرده بود. چون گل رس آب زیادی را در خودش نگه می دارد؛ با این کار نه آب هدر می رود و هم اینکه بگذاریم درخت های بغلیش هم یک آبی بخورند.

رحمت الله ۵۷ ساله از روستای زیاران: برای آبیاری باغ ها اون موقع ها که ساعت نبوده است، یک چیزی به اسم پیاله پیمان داشتند. یک کاسه ای را سوراخ می کردند توی یک ظرف می گذاشتند و ریزریز آب می ریخته که مثلاً می شده است یک واحد دو واحد. و برای آب دادن به باغ ها یک کسای بودند که تشخیص می دادند باغ فلانی چه قدر هست و چه قدر نیاز به آب دارد و یک دانش خاصی

بالایی برخوردار است به دلیل اینکه در جهت ساختارها و شرایط طبیعی تغییر می‌یابد. از سوی دیگر با خوداتکایی که مبتنی است بر امکانات محلی و مهارت‌ها و دانش بومی منطقه می‌توان در جهت حفظ منابع محلی اقدام نمود. همین‌طور با ایجاد خدمات عمومی و زیربنایی مانند: آب، برق، گاز، اینترنت و سیستم فاضلاب صنعتی و تصفیه آب و تغییر در نظام زمین‌داری و گسترش راه‌سازی و وسایل حمل‌ونقل ارزان می‌توان باعث افزایش کیفیت زندگی مردم، در شهرستان طالقان و حومه گردید.

بعد زیست‌محیطی: حفظ و حراست از محیط‌زیست و مدیریت منابع طبیعی، استفاده از دانش بومی کشاورزی میان‌سالان و سالمندان کارآمد و متخصص در رابطه با مدیریت منابع طبیعی و مدیریت محلی، استفاده از منابع تجدید پذیر، توسعه و حفاظت از پوشش گیاهی و جانوری، احیای مراتع و جنگل‌ها، استفاده بهینه از منابع آب‌های زیرزمینی، جلوگیری از آلودگی آب‌وخاک و فرسایش آن و اجرای عملیات آبخیزداری، راه‌اندازی سیستم فاضلاب، لایروبی نهرها، کانال‌ها و رودخانه‌ها، مجموعاً همه این عوامل شاید بتواند به بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بیانجامد؛ و منطقه را به شکل مطلوبی تغییر دهد.

در پاسخ به پرسش‌های تحقیق که عبارتند از:

میان‌سالان و سالمندان چه نقشی در دانش بومی کشاورزی شهرستان طالقان و حومه دارند؟

با استفاده از دانش بومی میانسالان و سالمندان و ایجاد تغییراتی در نظام زمین‌داری و افزایش زمین‌های زیر کشت و جلوگیری از فرسایش خاک و توجه به اهمیت اقتصادی و طبیعی گیاهان دارویی منطقه و تنوع فعالیت‌های اقتصادی از اقدامات مهمی است برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های طالقان که می‌بایست انجام گیرد.

میان‌سالان و سالمندان چه نقشی در حفظ محیط‌زیست و مدیریت منابع طبیعی شهرستان طالقان و حومه دارند؟

با استفاده از دانش بومی میانسالان و سالمندان و نیز انجام برنامه‌ها و طرح‌های به تعویق افتاده مثل اجرای عملیات آبخیزداری، تعیین حقایق‌های ناشی از انتقال آب رودخانه طالقان، همین‌طور راه‌اندازی سیستم فاضلاب EGO، تصفیه صنعتی، مدیریت اصولی انواع پسماندها مثل نخاله‌های ساختمانی، اعمال مدیریت زیست‌محیطی پساب‌های کشاورزی، به حداقل رساندن مصرف کودها و سموم شیمیایی، دفع بهداشتی زباله و فاضلاب، جلوگیری از ساخت و سازهای غیرمجاز در حریم رودخانه‌ها، صرفه‌جویی در مصرف آب، جلوگیری از نابودی جنگل‌های دالانی، احیای مراتع، توسعه کشت پوشش گیاهی، ارتقاء سطح حفاظت منطقه شکار ممنوع طالقان می‌تواند نقش بسزایی در حفظ محیط‌زیست و مدیریت منابع طبیعی شهرستان طالقان و حومه داشته باشد.

میان‌سالان و سالمندان چه نقشی در افزایش اشتغال، کاهش فقر، کاهش بیکاری، کاهش مهاجرت شهرستان طالقان و حومه دارند؟

با استفاده از دانش بومی میانسالان و سالمندان منطقه و با در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های روستاییان، می‌توان کیفیت زندگی منطقه را بهبود بخشید به طوری که منجر به خودکفایی، خوداتکایی، و نیز افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش درآمد،

دارند. از رودخانه زیاران زیر سد انحرافی هم آب کشاورزی تأمین می‌شود. اما آستان قدس می‌گوید زمین‌ها موقوفه است. همین باعث شده که چاه‌ها تعمیر نمی‌شوند و آبدهی‌شان کم شده است. در اینجا ما به‌صورت غرقابی کشت می‌کنیم. چون زمین‌های اینجا وقف آستان قدس هست ما نمی‌توانیم آبیاری مدرن انجام بدهیم. چون برای وام گرفتن، بانک می‌گوید باید حتماً صاحب زمین باشید و سند داشته باشید.

رضا ۵۸ ساله از روستای جویستان: اینجا ما امکانات آموزشی، بهداشتی نداریم، سیستم فاضلاب نداریم، آب‌های شرب ما آلوده است چون سیستم تصفیه آب نداریم، امکانات سوخت مثل گاز، نداریم. مردم نمی‌توانند با زراعت و باغداری خرج زندگی‌شان را دریاورند. مساحت زمین‌ها کم هست. آب هم کم هست برای همین مردم خانه‌ها یشان را می‌سپرنند به افغانستانی‌ها و به شهرها مهاجرت می‌کنند و فقط تابستان‌ها به روستا می‌آیند.

علل کاهش کشاورزی در شهرستان طالقان و حومه:

بالا بودن هزینه‌های کشاورزی مثل خرید بذر- هزینه کارگر- هزینه آب و شیب‌دار بودن زمین‌ها، کمبود آب و سوء مدیریت در منطقه و تکه‌تکه شدن زمین‌ها بر مبنای قانون اصلاحات ارضی، قانون ارث و همین‌طور وقف بودن برخی از اراضی و نیز از بین رفتن شرکت‌های تعاونی، و تحصیل و کار جوانان؛ خانواده‌ها به شهرها مهاجرت کردند. و رفته‌رفته به زیر کشت بردن زمین‌ها کاهش پیدا کرده است.

تحلیل داده‌ها (بحث و بررسی)

با توجه به یافته‌های تحقیق، با استفاده از دانش بومی و تجربیات میان‌سالان و سالمندان همراه با دانش نوین، شرایط بسیار مناسبی را می‌توان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای حل مشکلات و مسائل شهرستان طالقان و حومه ایجاد نمود.

در بعد اقتصادی: استفاده از دانش بومی کشاورزی میان‌سالان و سالمندان کارآمد و متخصص منطقه و سرمایه‌گذاری در جهت توسعه صنایع تبدیلی وابسته به کشاورزی و دامداری، صنایع کوچک دستی، توسعه زنبورداری، توسعه کشت گیاهان دارویی و توسعه و گسترش صنعت توریسم با استفاده از ثروت‌های منابع طبیعی و فرهنگی منطقه همراه با تأمین کمبود آب و افزایش سطح زیر کشت محصولات کشاورزی، باغی، دامداری می‌توان شرایط مناسبی را برای افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش درآمد و کاهش فقر و امنیت غذایی و کاهش مهاجرت ایجاد نمود.

بعد اجتماعی: از آنجایی که مشارکت و همکاری و حضور مستقیم مردم بومی منطقه در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، نظارت و اجرا امری ضروری می‌باشد. بنابراین در رابطه با نیازها و مسائل مردم محلی که به خود آن‌ها مربوط می‌شود باید فرصت اظهار نظر برای ایجاد ابتکار و خلاقیت‌های موثر در سطح محلی داد تا با استفاده از ظرفیت‌ها و نهادهای مردمی مثل تشکیل تعاونی‌ها و تشکلهای مردمی، به‌عنوان بهره‌برداران اصلی، نظر و رضایت آن‌ها در برنامه‌ها و پروژه‌ها لحاظ شود. لذا با اعتماد و اطمینان به دانش بومی کشاورزی میان‌سالان و سالمندان و افزایش انسجام اجتماعی می‌توان به بسیاری از مشکلات منطقه فائق گردید. با رویکردی جامعه-شناختی به دانش بومی، می‌توان گفت، این دانش از انعطاف‌پذیری

کاهش فقر و کاهش مهاجرت برای رسیدن به توسعه پایدار در شهرستان طالقان و حومه بیانجامد. دانش بومی میانسالان و سالمندان چه نقشی در صنعت گردشگری و توریسم در شهرستان طالقان و حومه دارد؟ با استفاده از دانش بومی میانسالان و سالمندان منطقه و استفاده از ظرفیت ها و نهادهای مردمی و نیز استفاده از نیروی کار و ایجاد تغییرات اساسی و بنیادی در زمینه خدمات بهداشتی و آموزشی، فرهنگی و اجتماعی مثل احداث بیمارستان، کتابخانه، ورزشگاه، ایجاد راه های آسفالتی روستایی و نیز فراهم نمودن امکانات صنعت توریسم و افزایش سهم گردشگری در اشتغال زایی به ویژه جوانان بیکار، می تواند زمینه مساعدی را برای رسیدن به توسعه پایدار شهرستان طالقان و حومه ایجاد نمود.

نتیجه گیری

با توجه به یافته های این پژوهش به نظر می رسد یکی از دلایل فقر و بیکاری و توسعه نیافتگی در این منطقه بی توجهی و نادیده گرفتن بسیاری از خلاقیت ها و تجربیات و دانش بومی میانسالان و سالمندان و عدم مشارکت روستاییان در برنامه های توسعه ای است که امروزه روستاییان را با مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بسیاری روبرو ساخته است. بی توجهی به دانش بومی کشاورزی میانسالان و سالمندان باعث شده است بسیاری از باغ ها خشک و به حال خود رها گردند. از سوی دیگر کاشتن درختان غیربومی مثل گردو که ممکن است در آینده با آب و هوای منطقه سازگاری نداشته باشد و مشکلات دیگری برای اهالی به وجود بیاورد [۲۳]. همان طور که کیت کاردویک محقق باغ های گیاه شناسی کیو معتقد است؛ اگر درختی نامناسب در جای غلط کاشته شود می تواند بیش از فایده ضرر داشته باشد. لازم به ذکر است که دانش بومی باوجود سودمندی های بسیار زیادی که به همراه دارد ولی در پاره ای موارد محدودیت هایی در به کارگیری از دانش بومی به وجود آمده است [۸]. مثل استفاده از چرای آزاد و بی رویه - کشت دیم در شیب های تند - غرقاب نمودن زمین ها، شخم عمودی در اراضی - سوزاندن برگ و بقایای گیاهی در اراضی - ریختن نمک پای درختان گردو از جمله مواردی است که منجر به از بین رفتن خواص و فرسایش خاک می گردد. همین طور بکارگیری بعضی از روش های نوین در این منطقه مثل استفاده بی رویه از سموم و آفت کش ها و کودهای شیمیایی - حفر چاه های عمیق - آبیاری اراضی با آب های شور ضربات سنگین و جبران ناپذیری به زندگی و محیط طبیعی وارد نموده اند. بر اساس نظرات سازمان محیط زیست استان البرز که در سال ۱۳۹۲ عنوان شده است. متأسفانه شهرستان طالقان و حومه با چالش های بسیار زیاد زیست محیطی مثل فرورفت کیفیت منابع آب و خاک، کاهش فضای سبز و همین طور بهره برداری بیش از حد از منابع طبیعی مواجه گردیده است. که امید است هر چه زودتر در انجام برنامه ها و طرح ها اقدامات لازم صورت پذیرد؛ تا چهره اقتصادی و اجتماعی این منطقه به صورت مطلوب و شایسته ای تغییر پیدا کند. و از آنجایی که سرعت از دست رفتن زمین های کشاورزی در دنیا شدت گرفته است و کاهش راندمان تولید با افزایش دمای زمین و تغییرات جوی شدت گرفته

است؛ بنابراین چالش تأمین غذای دنیا هر روز بیشتر خواهد شد [۱۱]. بدین منظور استفاده از مزارع عمودی به عنوان تازه ترین دستاورد به بازسازی ارتباط میان انسان و زندگی سنتی روستایی می پردازد که به نوعی در جهت حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کشاورزی عمل خواهد کرد [۲۸]. مزیت های این مزارع: افزایش حجم تولید در تمامی طول سال - استفاده کم تر از آب یعنی صرفه جویی در مصرف آب - عدم تأثیرپذیری از شرایط بد آب و هوایی - افزایش تولید محصولات ارگانیک - کمک به کاهش آسیب های زیست محیطی استفاده از سم ها و آفت کش ها. و محدودیت ها شامل: هزینه بالای تولید، هزینه تأمین نور مصنوعی، گرما در فضای مزرعه، هزینه نیروی کار، وابستگی زیاد به تکنولوژی، قطع برق برای یک روز می تواند هزینه زیادی برای مزارع داشته باشد، محدودیت در تولید محصولات کشاورزی مثل کشت درختان یا گیاهان ساقه بلند و یا کشت گیاهانی که ریشه عمیق دارند [۱۱]. از طرفی تولید محصولات کشاورزی به صورت عمودی بسیار پرهزینه است. اما شاید بتوان گفت بدون در نظر گرفتن تمامی مشکلات و محدودیت های ذکر شده، مزارع عمودی ممکن است جایگزینی پایدار برای کشاورزی سنتی باشد. و چون در حال حاضر حفظ محیط زیست و استفاده از منابع تجدید پذیر یکی از ضروریات اهداف اجتماعی بشر محسوب می شود. بنابراین با ارتقای سطح سواد و دانش، از طریق تکنولوژی - ارتباطات و اطلاعات، در جهت توانمندسازی روستاییان و نیز ارتقای سطح مشارکت آن ها در تصمیم گیری ها با تشکیل شوراهای و تعاونی های محلی و فعالیت های اجتماعی، می توان نقش بسیار تعیین کننده ای برای پایداری محیط زیست شهرستان طالقان و حومه ایفا نمود. لازم به ذکر است که این دیدگاه به دلیل نو و جدید بودن در حال حاضر از کثرت برخوردار نمی باشد اما به نظر می رسد که احتمالاً در آینده گفتمان مسلط باشد. بخصوص اینکه با وجود ویروس کرونا این روند به مرور دارد تسریع پیدا می کند.

در نتیجه گیری از مقاله می توان گفت: متأسفانه امروزه تجربیات میانسالان و سالمندان مورد بی توجهی و بی مهری نسل جوان قرار گرفته است؛ و روابط اجتماعی و اعتماد به تجربیات میانسالان و سالمندان به مرور رو به کاهش است. از اثرات نامطلوب این بی مهری اثرات مخرب زیست محیطی می باشد. اینجاست که می توان به نقش ویژه و شکل گیری فضای مجازی و یا به عبارتی به فناوری اطلاعات به عنوان انقلابی نوین که در عرصه جهانی مطرح شده است اشاره نمود. به طوری که تمامی ابعاد زندگی بشری را تحت تأثیر قرار می دهد. در واقع امروزه دسترسی به تکنولوژی - اطلاعات و ارتباطات از پیش نیازهای مهم توسعه روستایی محسوب می شود. استفاده از این ابزار موجب تقویت تعاملات - افزایش سطح مشارکت و دسترسی آسان تر به دانش و اطلاعات در میان روستاییان می گردد. در حال حاضر پاندمی کووید ۱۹ برخی از افراد را مجبور ساخته است که در خانه کار کنند و به صورت مجازی باهم در ارتباط باشند؛ مدارس و دانشگاه ها هم در حال حاضر به صورت مجازی برگزار می گردد. بنابراین برای جلوگیری از همه گیری و انتقال ویروس کرونا ضروری است که تمام مردم دنیا از جمله ایران از این روش پیروی کنند. و این در حالی است که در کشور ما هنوز

راهکارهای علمی کارشناسان به کشاورزان جوان و همراهی آنها در آماده‌سازی زمین و بذرها به روش سنتی همراه با توضیحات علمی باعث می‌گردد که کشاورزان جوان برای برداشت محصول بهتر، به‌مرور از درستی و توانایی روش‌های بومی سرزمین خود آگاه و مطمئن شوند.

۳- برای اینکه مهاجرت به شهرها کاهش یابد. پیشنهاد می‌گردد که به تعمیم خدمات بهداشتی و فرهنگی و اجتماعی، و همین‌طور استفاده از کامپیوتر و اینترنت که در حال حاضر از ضروریات می‌باشد به دلیل پاندومی کووید ۱۹ می‌تواند تأثیر مثبتی بر جلوگیری از تمایل روستاییان به شهرنشینی و رها کردن زندگی روستایی، داشته باشد.

۴- و نهایتاً تمام فعالیت‌ها با سهل‌الحصول شدن اطلاعات و ارتباطات روستاییان با استفاده از ابزار ICT و انتقال اطلاعات و دانش بومی سالمندان و میان‌سالان به همراه دانش نوین به روستاییان همراه با تشکیل تعاونی‌ها و اجتماعات مجازی می‌تواند نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در شهرستان طالقان و حومه داشته باشد.

۵- این پژوهش به‌عنوان یک مطالعه با رویکرد جامعه‌شناختی، پیشنهاد می‌کند زمینه‌های مشارکت روستائیان در وهله اول با شفاف‌سازی قوانین از بالا به پایین دولت و در وهله دوم میزان استفاده از دانش و تجارب و مشکلات خود روستائیان و برقراری مشارکت دوسویه با آنها در اتخاذ تصمیمات کلان برای تحقق توسعه پایدار صورت می‌گیرد.

محدودیت پژوهش:

-از عمده‌ترین مشکلات پژوهش حاضر می‌توان به ممنوعیت یا محدودیت شرایط رفت‌وآمد به‌صورت آزادانه به روستاهای شهرستان طالقان به دلیل پاندومی کووید ۱۹ دانست.

-داشتن ماهیت مقطعی زمانی و مکانی به دلیل سرمای زیاد و کوهستانی بودن منطقه

References

1. A. Nik kholgh, Rural Sociology, vol. Thid Edition, Tehran: Chap Pakhsh, 2012 .
2. Skeener, F. Van, M, Enjoy old age, vol. 4th edition, Tehran: Ghadyani, 2013 .
3. S. Dubois, Aging, Tehran: Toos Publications, 2009 .
4. Azkia, ; Imani, , Sustainable rural development, vol. Second edition, Tehran: Etelaat publication, 2015 .
5. n. Gorjestani, "Indigenous Knoeledge for Development," opportunities and challenges, p. 10, 2000 .
6. Gilles, M; Snowgrad, D; Perkins, D; Roemer, M, economic development, vol. 4th edition, Tehran: Nashr e Ney, 2012 .
7. N. The Hunt study , "public health in restruring coastal

بسترهای اقتصادی و فرهنگی جامعه‌ی اطلاعاتی به‌طور کامل فراهم نشده است و چالش‌های زیادی با این دوره دارد. مثل شهرستان طالقان و حومه که در ارائه خدمات اینترنتی با مشکلات و محدودیت‌های زیادی روبه‌رو می‌باشد ولی به‌ناچار با ورود کرونا این مرحله گذار به جامعه اطلاعاتی که می‌توانست به‌تدریج و با مشکلات زیادی طی شود؛ باعث شده است که ما با سرعت بیشتری به سمت جامعه اطلاعاتی پیش

برویم. و به نظر می‌رسد در هر دگرگونی مثل از بین رفتن تشکلهای و اجتماعات، حیات جدید و تشکل جدیدی در کار باشد؛ و به‌جای احیای تشکلهای سنتی، صحبت از تشکلهای مجازی و شبکه‌های مجازی می‌باشد [۴]. از این‌رو شاید بتوان امیدوار بود که با استفاده از این ابزار به مبادله تجربیات میان‌سالان و سالمندان و دانش نوین کارشناسان منطقه از طریق تشکلهای و شبکه‌های اجتماعی به‌صورت مجازی که در حال حاضر در حال شکل‌گیری می‌باشند؛ بهره‌مند گردید. در حال حاضر روستاهای شهرستان طالقان با استفاده از فضای مجازی این تشکلهای بومی را برای خود ایجاد نموده‌اند به‌طوری‌که در این پژوهش محقق اطلاعات بسیار زیادی از طریق کانال‌های تلگرامی و تشکلهای مجازی که توسط روستائیان، جوان، میان‌سال و سالمند ایجاد شده است کسب نموده است. و یا راه‌اندازی شبکه اجتماعی کشاورزی ایران تاک که روستائیان می‌توانند خدماتی مانند خریدوفروش آنلاین و مستقیم نهاده‌ها بدون واسطه را دریافت کنند. همین‌طور استفاده از تله مدیسین یا پزشکی از راه دور. و درنهایت می‌توان به نقش زنان روستایی شهرستان طالقان در کنار مردان در فعالیت‌های کشاورزی-باغداری-دامداری- صنایع تبدیلی وابسته به کشاورزی و دامداری- صنایع دستی- سبزی‌کاری- کشت گیاهان دارویی-پرورش گل محمدی و... که همیشه مشارکت مستقیم و غیرمستقیم داشته‌اند و سهم بسیار تعیین‌کننده‌ای در معیشت و اقتصاد خانوار ایفا نموده‌اند؛ و نشان داده‌اند که از توانایی‌ها و مهارت‌ها و استعدادها بالقوه و بسیار خوبی برخوردارند اشاره نمود. و از آنجاکه در بحث توسعه‌ی پایدار بر حضور و نقش مؤثر زنان بسیار تأکید شده است. از این‌رو با توانمندسازی زنان و ارتقاء سطح دانش و توانایی آنها و ایجاد فرصت‌های شغلی و حضور و مشارکت هر چه بیشتر آنها در تصمیم‌گیری‌ها با ایجاد تشکلهای روستایی و فعالیت‌های گسترده‌تر اجتماعی؛ زنان می‌توانند نقش بسیار مؤثری در جهت رسیدن به توسعه‌ی پایدار در شهرستان طالقان و حومه ایفا نمایند.

پیشنهادات

۱- کارشناسان با رفتن به مزرعه و باغ افراد کلاس‌ها را به‌صورت عملی برگزار کنند تا هم کارشناسان از دانش بومی و تجربه‌ی میان‌سالان و سالمندان منطقه بهره‌مند شوند و هم روستائیان از اطلاعات و ایده‌های نو کارشناسان بهره‌مند گردند...

۲- استفاده از دانش بومی کشاورزی میان‌سالان و سالمندان و تشویق و جلب اعتماد کشاورزان جوان به کشت بذره‌های بومی در زمین‌های زراعی با تشکیل تعاونی برای ذخیره‌سازی بذره‌های بومی برای بهره‌مندی بیشتر و حفظ محیط‌زیست و همین‌طور بهره‌مندی از

17. Amiri Ardakani, Emadi, "Combining indigenous knowledge with formal knowledge is essential to achieving sustainable agricultural development," *Agricultural Economics and Development*, vol. #37, p. 15, 2002.
18. N. Husnah and e. al, "Merging indigenous and modern knowledge in agricultural development," *International Journal of Agriculture System*, pp. 141-151., 2014.
19. S. Kifle, B. Teferi, A. Kebedom and A. Legesse, "Factors Influencing Farmers Decision on the Use of Introduced Soil and Water Conservation Practices in the Lowland's of Wenago Woreda, Gedeo Zone, Ethiopia," *Science and Education Publishing*, pp. 24-30, 2016.
20. Rafi Far, Danesh Mehr, Rashid, "Insights and methods in indigenous knowledge research and its place in the process of sustainable rural development," *Rural-urban local development (rural development)*, vol. 4th period, no. #1, p. 37, 2012.
21. Bouzarjemari, Eftekhari, "Analysis of the place of indigenous knowledge in sustainable rural development," *Planning and arranging space*, p. 9, 2005.
22. M. Ahangari, *A tour of the natural and human geography of a large rural Goran in Taleghan: with diagrams and pictures of buildings and monuments*, vol. first edition, Tehran: Farahani, 2013.
23. S. Alhui, *Mandegar: A collection of customs and traditions of Sohan village (Taleghan)*, Tehran: Shani, 2008.
24. A. a.-H. Sharafati, *Denbelid Taleghan*, Tehran: Sherkat nashr e naghd e afkar, 2011.
25. B. Khastoo, *History of Mir Taleghan village*, Tehran: Donya, 1999.
26. F. Pourrestar, *Customs, traditions and culture of the rural people of Hasanjoon and Seyedabad Taleghan*, Tehran: ghazi Publication, 2018.
- communities:Generational trends in self-rated health following the decline in small - scale fishing," *Journal of rural studies*, p. ۷, 2021.
8. A. Guterres, "The eighth and sixth sessions of the General Assembly of the United Nations," New York, 2020.
9. A. Norton, "bbc.com/persian/," 22 April 2020. [Online]. Available: <http://www.bbc.com/persian/live/institutional-54113737>.
10. D. Despommier, 04 november 2019. [Online].
11. M. Mashhadi Rajabi, "https://eghtesadsabzonline.ir/," 4 October 2020. [Online].
12. Jomeh pour, "Localization in the field of rural development and the role of indigenous knowledge in its process," *Iranian Indigenous Knowledge Quarterly*, p. 75, 2014.
13. M. S. Aliaei and H. Karimian, "Investigating the approach of rural development programs in Iran with emphasis on the role and position of indigenous knowledge," *Iranian Journal of Social Development Studies*, Vols. The third year - the third issue, pp. 83-99, 1390.
14. M. Arfaei and A. Zand, "Investigating the factors affecting indigenous knowledge in optimal water consumption in agriculture," *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, vol. Fourth year, third issue, pp. 93-102, 1390.n.
- Gorjestani and s. kalimili, "indegenous Knowledge and implicaation for the sustainable development agenda," p. 1, 2016.
15. P. Tikai and A. Kama, "A study of indigenous knowledge and its role to sustainable agriculture in Samoa," *Ozean journal of social sciences*, pp. 65-79, 2010.
16. J. R. Kaiwan Su, E. Shin and Y. Hu and Yali Van, "Organic Efforts of indigenous knowledge in Forest and Wildlife CONservation," *Beijing Forestry University*, p. 1, 2020.

27. Boujari, Fatemeh; Majm, brave, Vertical farm of new solutions in the development of sustainable architecture with the approach of modern human psychoanalysis in metropolitan areas, Tehran: International Civil Conference, 2017 .
28. B. Mbilinyi, . S. D. Tumbo, H. F. Mahoo, E. M. Senkondo and N. Hatibu, "Indigenous knowledge as decision support tool in rainwater harvesting," *Physics and Chemistry of the Earth*, pp. 792-798, 2005 .
29. J. Dzanja, M. Christie, I. Fazey and T. Hyde, "The Role of Social Capital in Rural Household Food Security: The Case Study of Dowa and Lilongwe Districts in Central Malawi," *Geography and Environmental Science*, p. 166, 2015 .
30. O. Dare Kolawole, "Local knowledge utilization and sustainable rural development in the 21st Century," University of Botswana, p. 2, 2001 .
31. P. Rautela, "Indigenous technical knowledge inputs for effective disaster management in the fragile Himalayan ecosystem," Piyoosh Rautela, p. 2, 2005 .
32. A. Cooper, 19 May 2009. [Online .]
33. N. Kar, *What does the Internet do to our brains?*, Tehran: Nashr Goman, 1980 .
34. Amiri Ardakani and Shah Vali, Mansour, *Fundamentals of concepts and studies of indigenous agricultural knowledge*, Tehran: Roosta and Toseh Publication, 2003.